

AZƏRBAYCAN ALİ TƏHSİL SİSTEMİNİN MÜASİR İQTİSADI VƏZİYYƏTİ, ONUN BƏZİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ PRIORİTETLƏRİ

Daxil olub: 21 sentyabr 2023-cü il
Qəbul olunub: 9 oktyabr 2023-cü il
Received: 21 September 2023
Accepted: 9 October 2023

Ələvsət Əliyev¹, Aytən Ağayeva²
¹i.e.d., Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil
Nazirliyi İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu
²doktorant, Azərbaycan Respublikası Elm və
Təhsil Nazirliyi İqtisadiyyat İnstitutu
¹alovsat_qaraca@mail.ru;
²ayten.agayeva91@mail.ru

Xülasə

Müasir dünyanın əsas inkişaf trendləri elmə, texnologiyaya, innovasiyaya, İKT-yə əsaslanır. Bunların təməlinə isə təhsil sistemi, onun səmərəliliyi və modernləşməsi dayanır. Təhsil bəşəriyyətin gələcəyi üçün vacib faktordur.

Tədqiqat işinin məqsədi ölkənin müasir iqtisadiyyatının formalaşmasında və inkişafında ali təhsilin rolunu, bəzi xüsusiyyətlərini araşdırmaq və prioritetləri müəyyən etməkdir. Metodoloji cəhətdən nəzəri və statistik təhlilə əsaslanan sistemli yanaşmadan istifadə edilmişdir. Həmçinin Azərbaycan ali təhsil müəssisələrinin kommersiya və qeyri-kommersiya fəaliyyəti üzrə təsnifatına əsaslanaraq, onların reytingləri araşdırılmışdır. Tədqiqat işinin məqsədi ölkənin müasir iqtisadiyyatının formalaşmasında və inkişafında ali təhsilin bəzi xüsusiyyətlərini araşdırmaq və prioritetləri müəyyən etməkdir. Metodoloji cəhətdən nəzəri və statistik təhlilə əsaslanan sistemli yanaşmadan istifadə edilmişdir. Nəticələrdə Azərbaycanın ali təhsil sisteminə, ali təhsil modelinin institusional bazasına, ali təhsil müəssisələrinin tələbə və məzun kontingentinin iqtisadi-statistik təhlilinə diqqət yetirilmişdir. Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti: nəticələr aidiyyəti qurumlar tərəfindən təşkil edilən proqramlarda istifadə oluna bilər. Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi iqtisadi perspektivdən istifadə etməklə Azərbaycanda ali təhsilin müasir vəziyyətinin təhlilindən ibarətdir.

Açar sözlər: ali təhsil sistemi, Bolonya sistemi, ali təhsil müəssisələrinin strukturu, tələbə-məzun kontingenti.

THE MODERN ECONOMIC SITUATION OF AZERBAIJAN'S HIGHER EDUCATION SYSTEM, SOME OF ITS FEATURES AND PRIORITIES

Alovsat Aliyev¹, Ayten Aghayeva²
¹doctor of economic sciences, Department head of the Institute of Information Technologies of the Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan, ² Doctoral student of the Institute of Economics of the Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan
¹alovsat garaca@mail.ru, ²ayten.agayeva1@mail.ru

Abstract

The main development trends of the modern world are based on science, technology, innovation, ICT. The educational system is based on its efficiency and modernization. Education is an important factor for the future of mankind. The purpose of the research work is to examine some features of higher education in the formation and development of the country's modern economy and to determine priorities. Methodologically, a systematic approach based on theoretical and statistical analysis was used. In the results, attention was paid to the higher education system of Azerbaijan, the institutional base of the higher education model, the economic-statistical analysis of the student and graduate contingent of higher education institutions. Also, based on the classification of Azerbaijan's higher education institutions by commercial and non-commercial activity, their ratings were examined. Practical significance of the study: The results can be used in the programs organized by the concerned institutions. Research originality and scientific innovation: Analysis of the modern state of higher education in Azerbaijan using an economic perspective.

Keywords: *higher education system, balloon system, structure of higher education institutions, student-graduate contingent.*

СОВРЕМЕННОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА, НЕКОТОРЫЕ ЕЕ ОСОБЕННОСТИ И ПРИОРИТЕТЫ

Аловсат Алиев¹, Айтен Агаева²

¹доктор экономических наук,

Заведующий отделом Института информационных технологий Министерства науки и образования Азербайджанской республики, ²докторант, Институт экономики Министерства науки и образования Азербайджанской республики

¹alovsat garaca@mail.ru, ²ayten.agayeva1@mail.ru

Резюме

Основные тенденции развития современного мира основаны на науке, технологиях, инновациях, ИКТ. Система образования основана на ее эффективности и модернизации. Образование является важным фактором для будущего человечества. Цель исследовательской работы – рассмотреть некоторые особенности высшего образования в становлении и развитии современной экономики страны и определить приоритеты. Методологически использовался системный подход, основанный на теоретическом и статистическом анализе. В результате было уде-

лено внимание системе высшего образования Азербайджана, институциональной основе модели высшего образования, экономико-статистическому анализу студенческого и аспирантского контингента высших учебных заведений. Также на основе классификации высших учебных заведений Азербайджана по коммерческой и некоммерческой деятельности были исследованы их рейтинги. Оригинальность исследования и научная инновация заключается в анализе современного состояния высшего образования в Азербайджане с экономической точки зрения. Прикладная значимость исследования в том, что полученные результаты могут быть использованы в программах, организованных заинтересованными учреждениями.

Ключевые слова: *система высшего образования, Болонская система, структура вузов, контингент студентов-выпускников.*

Giriş

Təhsilin inkişafı cəmiyyət üzvlərinin əksəriyyətinin daim müzakirə mövzusu olmuşdur. Təhsilin inkişaf tarixindən aydın olur ki, təhsil xüsusilə ölkəmiz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra diqqət mərkəzində daha çox saxlanılmışdır. Azərbaycanda ali təhsil sisteminin təşkili Bolonya sisteminə əsaslanır. Ali təhsilin inkişafı istiqamətində qəbul edilən hüquqi və siyasi sənədlər təhsilin inkişaf trayektoriyasını görməyə imkan verir. Keyfiyyətə nəzarətin təmin edilməsi və universitetlərin mütəmadi olaraq müasir tələblərə uyğunlaşdırılması üçün ali təhsil sisteminin bütün səviyyələrində universitetlərin akkreditasiyası təşkil edilir. Son dövrlərdə isə akkreditasiya qaydalarında müəyyən dəyişikliklər edilərək ali təhsilin keyfiyyət təminatında ciddi addımlar atılmışdır. Ali təhsil sisteminin qarşısında sosial problemlərlə yanaşı, bir çox iqtisadi məsələlər də durur. Bu mənada ali təhsil sisteminin bir iqtisadi obyekt kimi öyrənilməsinə onun iqtisadi və prioritetlərinin müəyyənləşdirilməsinə, təhlilinə ehtiyac böyükdür. Bu məqalədə məhz ali təhsil sisteminin bəzi iqtisadi aspektlərinə diqqət yetirilmişdir.

Azərbaycanda ali təhsil sisteminin formalaşma mərhələləri. Ali təhsilin əsas məqsədi fərdlərin yeni şeylər öyrənmələri üçün vaxt və məkanı təmin etmək, fərdlərin kim olduqlarını və nə olmaq istədiklərini kəşf etməkdir [1].

Ali təhsilin inkişaf tarixi böyük bir dövrü əhatə edir. Bu dövr 3 mərhələni əhatə edir. 1919-1920-ci illər (I mərhələ) - Azərbaycanda ilk ali təhsil məktəbi - Azərbaycan Dövlət Universiteti yaranmışdır və ilk dəfə prof. N.Dubrovski ümumdünya tarixindən öz məruzəsini səsləndirmişdi.

1920-1980-ci illər (II mərhələ) - bu dövrdə, yəni Sovet hakimiyyətinin ilk illərində respublikada 5 ali məktəb fəaliyyət göstərirdi. 1990-cı ilə qədər ölkədə fəaliyyət göstərən ali təhsil müəssisələrinin sayı 17-yə çatmışdır.

1990-cı illər (III mərhələ) - Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra bir sıra sahələrdə olduğu kimi təhsil sahəsində də əsaslı islahatlar aparmağa başladı. Bu mərhələdə ölkədə yeni ali təhsil sistemi, ali təhsil sistemində ciddi islahatlar formalaşmağa başladı [2].

Bu, onun göstəricisidir ki, insanların maarifləndirilməsi, eləcə də dövrün tələblərinə uyğun kadrların hazırlanması həmişə mühüm amil olmuşdur. Müstəqilliyi bərpa etdikdən sonra respublikanın ali təhsil sistemində müasir cəmiyyətin tələbləri və xarici təcrübə əsasında bir sıra ciddi islahatlar həyata keçirildi.

Ölkənin insan kapitalına sərmayə qoyuluşu onun gələcək iqtisadi yüksəlişində mühüm amildir. Üstəlik, bu ölkələrin bilik iqtisadiyyatına diqqət yetirmək ölkənin beynəlxalq potensialını artırmaq deməkdir.

İqtisadi artım nəzəriyyəsində ikinci nəsil modellərin və ya neoklassik modelləri əvəz edən endogen iqtisadi artım modellərinin dominantlıq dövründə yaradılmış bir sıra nəzəri əsərlərdə insan kapitalı daha yüksək iqtisadi artım templərinin əldə edilməsində əsas rol oynamışdır [3]. İnnovasiyaların və texnoloji inkişafın yaranmasında insan kapitalı xüsusi rol oynayır.

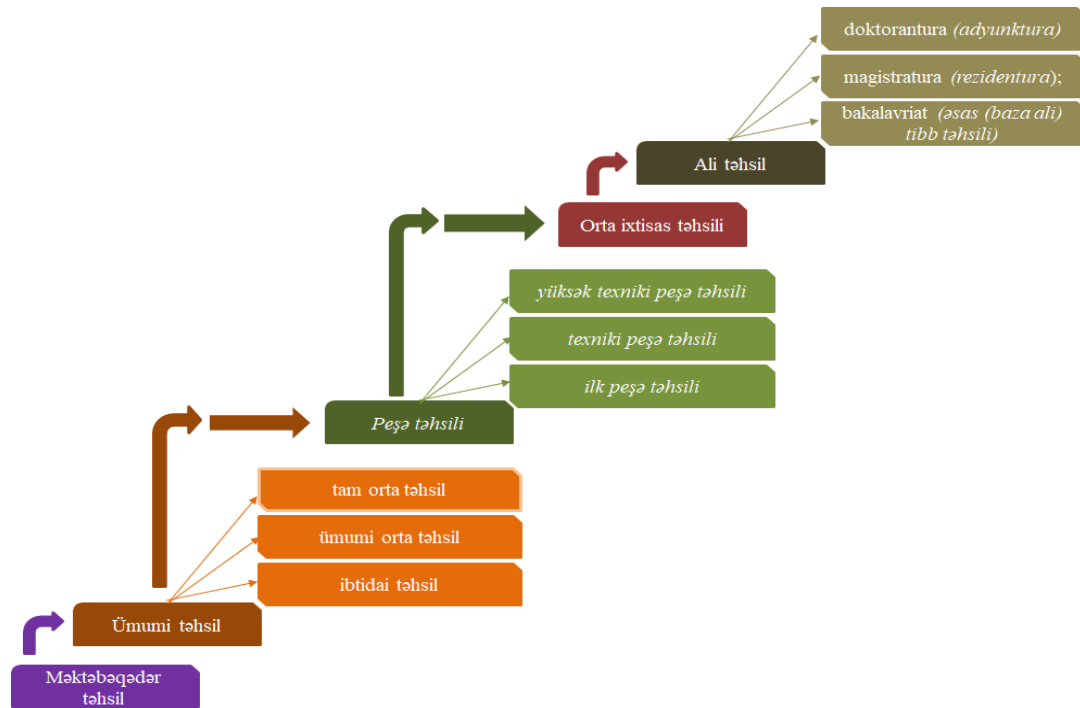
Bilik iqtisadiyyatın başlıca xammalı və ən önəmli məhsulu halına gəldi. Zənginlik, rifah və qüdrət əldə etmək üçün lazım olan kapital elementləri, fiziki əmək, tütümlü sənaye maşınları, fabrik və zavodlar yerini yeni biliyə və texnologiyaya verdi [4].

P.Romer R.Solounun yanaşmasını inkişaf etdirərək insan kapitalını kapital, əmək və texnologiya səviyyəsinə əlavə olaraq iqtisadi artım amili kimi nəzərdən keçirir [5].

İnsan kapitalının iqtisadi inkişafda rolunu artıran faktorlar informasiya cəmiyyətinin yaranması və bilik iqtisadiyyatına keçiddir.

Ali təhsil sisteminin fəaliyyəti və strukturları. Dünyada baş verən son proseslərlə əlaqədar olaraq universitetlərin ölkələrin və xalqların inkişafında rolu araşdırılmışdır ki, bu da onu göstərir ki, universitetlər təkcə tədris proseslərini təşkil edən deyil, həm də yaranmış biliklərin kommersiyalaşdırılmasını təşviq edəndir. Universitetlərə öz sahibkarlıq fəaliyyətləri ilə yanaşı, getdikcə daha çox cəmiyyətdə sahibkarlıq vərdişlərini təşviq edən və inkişaf etdirən sahibkarlıq düşüncəsinin əsas təşəbbüskarı rolu verilir [6].

Təhsil strategiyası, şəxsi yönümlülük, tələbələrin yaradıcı təlim metodlarından istifadə etməklə ali təhsilin məzmununun integrasiyasını təmin edən müəllimlərin formalaşdırılması, təhsildə yeni idarəetmə sisteminin formalaşdırılması zaman dövlət-biznes və dövlət-ictimai davranışa xüsusi diqqət yetirmək, təhsildə maliyyə mexanizmləri, o cümlədən ömürboyu təhsili təmin etmək üçün zəruri infrastrukturun yaradılması istiqamətlərini hədəfləyir.

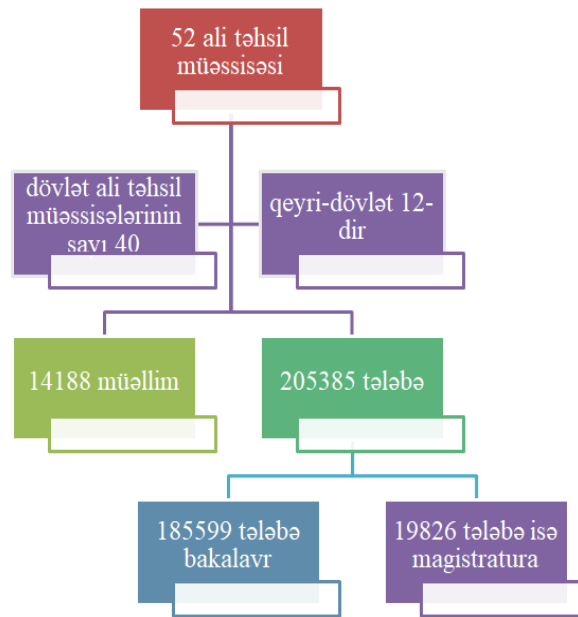

Şəkil 1. Azərbaycan Respublikasının təhsil sistemi

Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemi strukturuna görə 5 pillədən ibarətdir. Ümumi 9 illik təhsil ölkə üzrə icbaridir.

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22-ci maddəsində qeyd olunur ki, bazarın və cəmiyyətin tələblərinə uyğun mütəxəssis, elm və təhsil işçiləri hazırlamaq ali məktəblərin üzərinə düşür. Bu, ali təhsilin 3 pilləsində reallaşdırılır: bakalavriat (əsas (baza ali) tibb təhsili), magistratura (rezidentura), doktorantura (adyunktura). Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemi yuxarıdakı sxemdə öz əksini tapmışdır [Şəkil 1].

2019-2020-ci illərin statistik məlumatlarına əsasən, Azərbaycan Respublikasında 52 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərir. Bunlardan dövlət ali təhsil müəssisələrinin sayı 40, qeyri-dövlət ali təhsil müəssisələrinin sayı isə 12-dir. Ümumilikdə Azərbaycan universitetlərində 14188 müəllim, 205385 tələbə (onlardan 185599 tələbə bakalavr, 19826 tələbə isə magistratura səviyyəsində) təhsil alır [Şəkil 2].

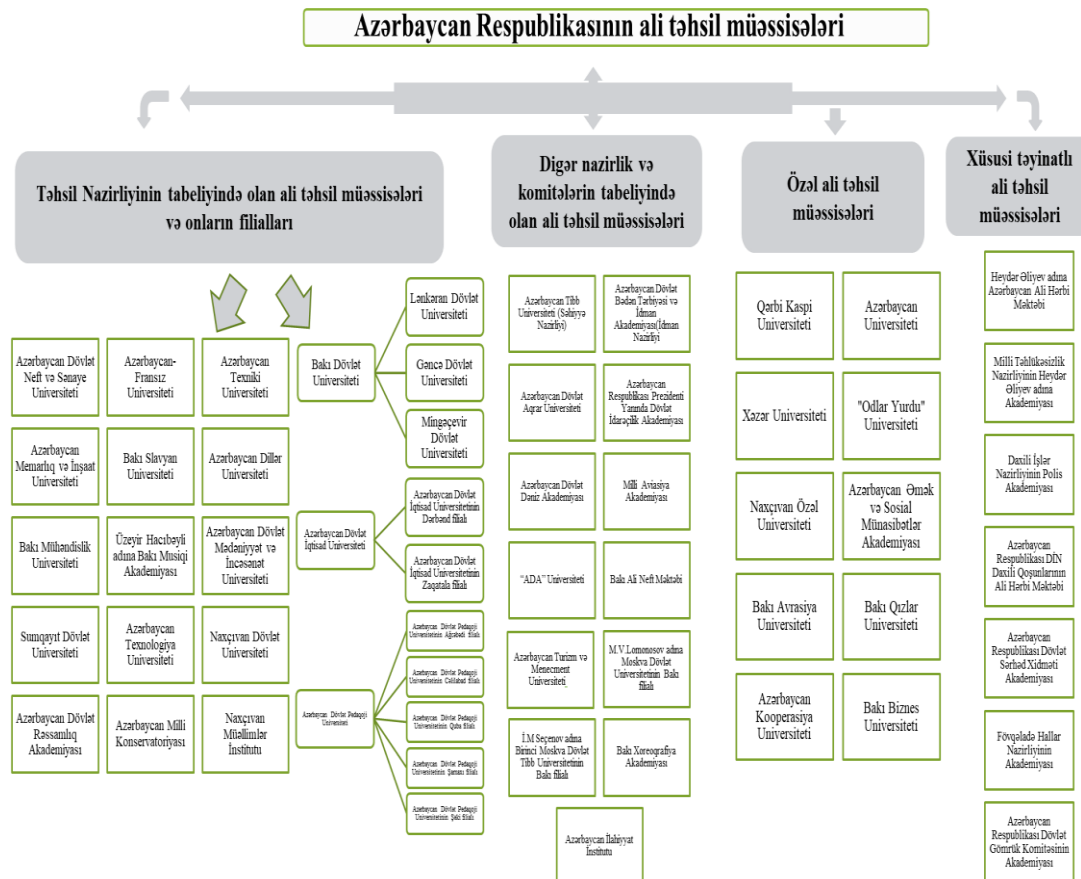

Şəkil 2. Ali təhsil sistemi müəssisələri və tələbələri üzrə bəzi məlumatlar

Müasir dövrdə ölkələrin rəqabət qabiliyyətinin artırılması istiqamətində iqtisadiyyat və təhsil bir-birinə bağlıdır və qarşılıqlı inkişafdadır. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə təhsil sektoruna investisiya yatırımıdır.

İnsan kapitalı iqtisadi tərəqqi üçün strateji resursdur və ona sərmayə qoyulmadan iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinə və davamlı inkişafına nail olmaq mümkün deyildir [7]. Ali təhsil müəssisələrinin idarə edilməsinə Nazirlər Kabineti, Elm və Təhsil Nazirliyi tərəfindən nəzarət edilir. Yerli idarəetmə orqanları müəssisəni yalnız müəyyən maddi-texniki baza ilə təmin edə bilər, onlar ali təhsil müəssisələrinin idarə edilməsində iştirak etmirlər.

Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələri Elm və Təhsil Nazirliyinin, digər nazirlik və komitələri tabeliyində olan, AMEA-nın magistraturası, özəl ali təhsil müəssisələri və xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələri şəklində qruplaşdırılır [Şəkil 3].

Şəkil 3. Azərbaycan ali təhsil sisteminə daxil olan müəssisələrin strukturu sxemi

Ali təhsil müəssisələri strukturuna görə filiallar, fakültə, kafedra, elmi-tədqiqat laboratoriyaları, hazırlıq şöbələri, əlavə ixtisas təhsili üçün tədris bölmələri, təcrübə təsərrüfatları, tədris teatrları və s. bölmələrə ayrılır. Ümumilikdə ali təhsil müəssisələrinin struktur vahidi kimi elm və tərbiyə xarakterli müəssisə və təşkilatlar fəaliyyət göstərə bilər. Ali ixtisas təhsilinin verilməsində universitetlər, akademiya, institut, ali kollec və konservatoriyalar iştirak edir [Şəkil 4].

Şəkil 4. Ali təhsil müəssisələrinin nümunəvi strukturu

Hazırda ali təhsil müəssisələrində tədrisin təşkili qaydaları kredit sisteminə əsaslanır. Respublika ərazisində fəaliyyət göstərən xarici universitetlərin filiallarına həmin universitetlərdə tətbiq olunan tədris sisteminin təşkilinə icazə verilir. Tədris ilinin təşkili “*fulltime*” və “*parttime*” şəkildə 40 həftədən, hər semestr isə 20 həftədən ibarət olmaqla payız və yaz semestrlərini əhatə edir. Bundan əlavə təhsildə 6 həftədən çox olmamaq şərtilə yay semestrinin təşkilinə icazə verilir. Tələbə yay semestrində akademik borclarının ləğvi və fənn üzrə qiymətini yüksəltmək məqsədilə iştirak edə bilər. Təhsili “*fulltime*” olan tələbələrə semestr müddətində 30 kredit, “*parttime*” oxuyan tələbələrə isə 20 kredit götürmək imkanı verilir. Tədris prosesi əyani formadan əlavə qiyabi formada da təşkil olunur. Qiyabi formada olan tədris prosesinin hər semestri 16 həftədən təşkil olunmaqla 32 həftədən ibarətdir. Tədris prosesi zamanı bakalavrlara akademik kreditlərini tamamlamaq üçün toplam 240-300 kredit, magistrlara isə 90-120 kredit ayrılır.

Azərbaycanın Milli Hesabatında bildirilir ki, ali təhsildə inklüzivliyin təmin edilməsi üçün hələlik konkret tədbirlər görülməyib. Ali məktəblərə daxil olmaq, təhsili davam etdirmək və bitirmək üçün heç bir kəmiyyət məqsədləri yoxdur [8].

2023-cü ildə dövlət büdcəsindən təhsilə ayrılan xərclər 4 407 164 329,0 milyon manatdır. Ali təhsil xərcləri isə 70 606 841,0 milyon manat və hər tələbəyə çəkilən xərclər isə 271,58 manatdır. Təhsil üzrə nominal əməkhaqqı isə 2021-ci ildə 526,1 manat olmuşdur.

Ali təhsil müəssisələrinin normativ-hüquqi əsasları. Ali təhsilin prioritet inkişafı daim dövlətin diqqət mərkəzində olmuşdur. Bunun bariz nümunəsi təhsil haqqında qəbul olunan qanunlar və verilən sərəncamlardır. Bunlara nümunə olaraq: “Azərbaycan Respublikasının Təhsil Haqqında Qanunu”, “Azərbaycan Respublikasında Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”, “Ali təhsil müəssisələrinin əsasnaməsi”, “Gənclərin

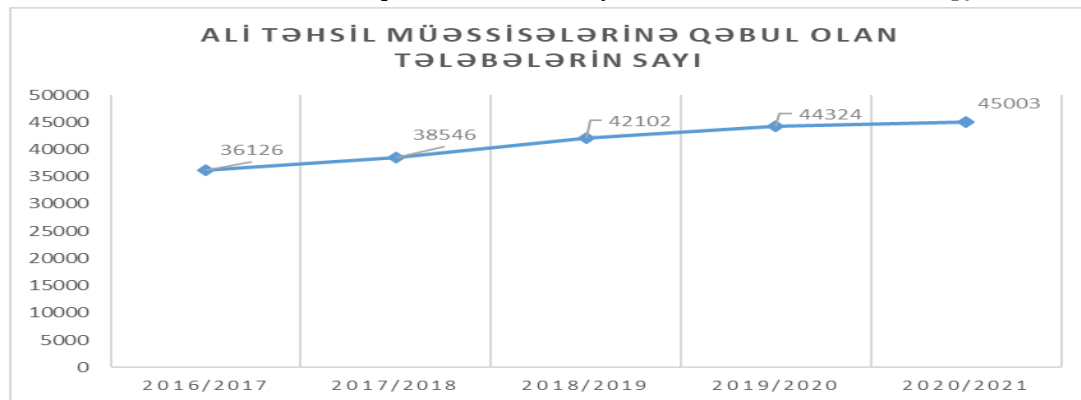
xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022–2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı”, “Doktorantlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrinin, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsinin tələbələrinə təqaüdlərin təyin olunması və ödənilməsi haqqında”, “Təhsil Tələbə Krediti Fondunun vəsaiti hesabına təhsil tələbə kreditlərinin verilməsi”, “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində beynəlxalq ikili diplom proqramlarının həyata keçirilməsinin maliyyələşdirilməsi qaydaları”, “Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat və magistratura səviyyələrində, əsas (baza ali) tibb təhsilində və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində kredit sistemi ilə tədrisin təşkili”, “Təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası”, “Strateji yol xəritəsi”, “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in təsdiq edilməsi haqqında” və s. göstərmək olar.

Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda universitetlər – təhsil, tədqiqat və biliklərin kommersiyalaşması missiyasına uyğun fəaliyyət çevrəsinə malik olur [9].

Ali təhsilin beynəlxalq məkanda rəqabət qabiliyyətinin artırılması məqsədilə respublikamız 2005-ci il mayın 19-dan Bolonya prosesinə qoşulmuşdur.

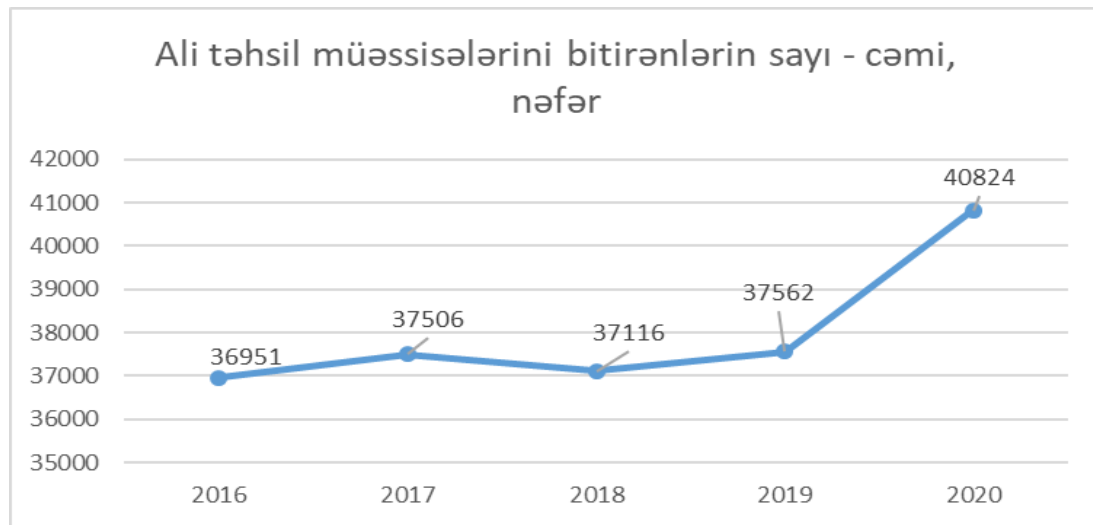
Ancaq Bolonya sisteminin ali təhsilimizə kredit sistemi, tələbələrin mobilliyi, çoxballı qiymətləndirmə sistemi kimi qazandırdığı töhfədən başqa keyfiyyətinə heç bir əsaslı təsir göstərilmədiyi haqqında da iddialar səsləndirilir.

Ali təhsil müəssisələrinin tələbə və məzun kontingentinin statistik təhlili. Son 5 ildə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan tələbələrin statistikasında illər üzrə artım vardır. 2016/2017-ci tədris ili üzrə qəbul olanların sayı 36126 nəfər olduğu halda, 2020/2021-ci ildə bu göstərici 8877 nəfər artaraq 45003 nəfərə çatmışdır. 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019-cu illərdə qəbul olanların sayında 2000-dən çox artım olsa da, 2019/2020 və 2020/2021-ci illər üçün bu proqnoz fərqlidir. 2019/2020 və 2020/2021-ci illər arasında universitetə qəbul olanların sayında 679 nəfər artım olub [Şəkil 5].

Şəkil 5. Ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan tələbələrin say dinamikası [10]

2016 və 2021-ci illər üzrə ali təhsili başa vuranların statistik cədvəlində ilk 3 il üzrə rəqəmlər sabitdir. 2016-cı ildə ali təhsilini başa vuran tələbələrin sayı 36 951 nəfər idisə, 2020-ci ildə bu göstərici 3 873 nəfər artaraq 40 824 nəfərə çatıb. Digər illərdə isə artım 1000 nəfərdən çox olub [Şəkil 6].

Şəkil 6. Ali təhsil müəssisələrini bitirənlərin say dinamikası [11]

Universitetə qəbul olanlarla məzunlar arasında təhlildə 2019/2022-ci il üzrə göstəricilər fərqlidir. Bu ildə qəbul olunanların sayı 44324 nəfər, həmin ildə universiteti bitirənlərin sayından 6 762 nəfər az olmaqla 37562 nəfər olmuşdur. 2016-cı ildə universitetə 36126 nəfər qəbul olunmuş, 4 il sonra 37562 nəfər ali məktəbdən məzun olub. Qəbul olanlar və bitirənlər arasında fərq keçmiş illərin məzunlarıdır ki, onlar müxtəlif səbəblərdən akademik planlarını tamamlaya bilmədikləri üçün 2019-cu ildə məzun olublar.

Ali təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası. Ali təhsildə daxili və xarici keyfiyyət təminatı üçün Avropa standartı olan ESG (The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) ali təhsil mühitində keyfiyyətin yaxşılaşdırılması imkanlarını müəyyən edir. Bu, Avropa keyfiyyət standartlarını təmin edir. Ali təhsil bir neçə vəzifənin həyata keçirilməsini qarşısına məqsəd qoymuşdur. Həmin məqsədlərə tələbələr cəmiyyətdə fəal vətəndaş olmağa və gələcəkdə karyera qurmağa (məşğulluq imkanlarına töhfə verməklə) hazırlanması, şəxsiyyət kimi inkişaf etmələrinə töhfə verilməsi, müasir və geniş biliklər bazasının yaradılması, tədqiqat və innovasiyaların stimullaşdırılması da daxildir [12].

Ali təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası ali təhsilin keyfiyyətini təmin etmək və monitorinq etmək üçün nəzərdə tutulub. 29 dekabr tarixli 907 nömrəli fərmana əsasən 2019-cu ildə Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyi yaradılmış və Agentliyin Nizam-

naməsində qurumun fəaliyyət istiqaməti və vəzifəsi kimi, təhsil müəssisələrinin akkreditasiyasının həyata keçirilməsi və akkreditasiya məqsədilə təhsil müəssisələrinin qiymətləndirilməsinin təşkil edilməsi müəyyən edilmişdir [13]. Ali təhsil müəssisələrinin yeni qaydalarına əsasən akkreditə zamanı dövlət standartları ilə yanaşı beynəlxalq təcrübənin, həmçinin beynəlxalq standartlarında nəzərə alınması, təhsil proqramlarının qiymətləndirmə mexanizminin formalaşdırılması, proqramlar hazırlanan zaman işəgötürənlərin və təhsilənlərin nümayəndələrinin cəlbə, akkreditənin elektron formasının yaradılması və akkreditə olunmuş müəssisəyə elektron sertifikatın verilməsi və bu kimi prioritetlər müəyənləşdirilərək reallaşdırılmasına start verildi.

Nəticə

Ali təhsil müəssisələrinin Bolonya sisteminə uyğun olaraq tədris prosesinin təşkilində bir sıra çatışmazlıqlar vardır ki, bunlar bütün universitetlərdə Bolonya sisteminin tələblərinə tam uyğunluğun olmaması, fənlər üzrə ayrı-ayrı universitetlərdə kredit fərqlilikləridir. Digər tərəfdən isə iddialara görə, Bolonya təhsil sistemi tələbəyənlüdür və tələbələrə daha çox sərbəstlik verir ki, bu da tələbələrin tədris məsuliyyətlərini artırmaq əvəzinə onların tədris prosesindən yayınmağına səbəb olur.

Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin keyfiyyətinin artırılması üçün onlar akkreditasiya olunan zaman ESG (The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) standartlarına uyğun akkreditə olunur ki, bu standartda daha çox daxili yoxlamalara və özünü təhlil hesabatlarına üstünlük verilir.

Ali təhsil müəssisələrinin akkreditasiya olunmasında ASİC Keyfiyyət standartı da əlverişlidir. Bu akkreditasiya standartına tələb universitetin beynəlmilləşməsi və buna görə də, həmin universitetin xarici tələbələr üçün təhsilin keyfiyyətinə inamdır.

Təhsilin təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülən tədbirlərlə yanaşı, PISA, PIRLS, TIMSS, ICILS qiymətləndirməsi də daxil olmaqla beynəlxalq qiymətləndirmədə mövqə tutmaq üçün addımlar atılmalıdır.

Qeyd olunan tövsiyələrin nəzərə alınması ali təhsil sisteminin iqtisadi aspektdən potensialının artırılmasına və nəticə etibarilə təhsildən gözlənilən effektivlik səviyyəsinin yüksəlməsinə gətirə bilər.

Ədəbiyyat

1. Maia C., İkboljon Q., Dilbar G. Higher education contributing to local, national, and global development: new empirical and conceptual insights. Higher education, 2021, 81, pp.109-127
2. Qafarov Ş.S., Səməndərov S.Ş. Azərbaycan Respublikasında iqtisadi təmayüllü ali təhsil məstəblərinin inkişafı tarixi araşdırmalar kontekstində. Elmi əsərlər, 2017, №1, səh.28-33
3. Любимов И., Якубовский И. Высшее образование и экономическое развитие регионов России. Экономическая политика, 2020, 6(15), стр.110–139

4. Rəhimli H.H. Modern və postmodern dövrdə elm və təhsilin iqtisadiyyatda rolunun qiymətləndirilməsi. AMEA-nın xəbərləri. İqtisadiyyat seriyası, 2020, səh. 99-106
5. Maskaev A.I. Institution of higher education and science as a factor of economic development. Journal of economic regulation, 2021, 12(3), pp.76-85
6. Сандлер Д.Г., Гладырев Д.А. Обзор эмпирических исследований факторов экономической результативности российских университетов. Экономика и управление, 2021, № 4, стр.37–49
7. Цыпин А.П., Фирсова А.А. Подходы к оценке эффективности инвестиций в высшее образование. Перспективы науки и образования, 2021, № 5 (53), стр.512-529
8. Mammadova L., Valiyev A. Azerbaijan and European higher education. Area: Students' involvement in bologna reforms. Research in educational administration and leadership, 2020, 5(4), pp.1083-1121
9. Zamanova N.İ. Ali pedaqoji təhsil müəssisələrinin idarə olunmasının innovativlik prinsipi. Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi əsərləri, Cild 87, №4, 2020, səh 59-62
10. Ali təhsil müəssisələrinə qəbul olan tələbələrin sayı www.stat.gov.az
11. Ali təhsil müəssisələrini bitirən tələbələrin sayı www.stat.gov.az
12. ESG 2015 https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
13. “Təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası Qaydaları”nın yeni redaksiyası <https://nk.gov.az/az/article/1272/>